

WADY WYMOWY A TRUDNOŚCI W CZYTANIU I PISANIU

Rozwój mowy u dzieci trwa przez wiele lat, przebiega w indywidualnym rytmie. Jednak rozbieżności nie mogą być zbyt duże, dzieci muszą mieścić się w tak zwanej normie rozwojowej. Dziecko, które idzie do pierwszej klasy powinno wymawiać wszystkie głoski prawidłowo, mieć bogate słownictwo dotyczące jego życia, otoczenia, umieć budować poprawne pod względem gramatycznym i logicznym zdania. Uczeń powinien mieć prawidłowe – rytm, intonację i akcent.

Wypowiedzi dziecka siedmioletniego powinny cechować się poprawnymi formami wszystkich odmieniających się części mowy a także zawierać prawidłowo użyte spójniki, przysłowki, przyimki, itd. Dzieci zazwyczaj rozumieją treść opowiadań, bajek, umieją analizować obrazki, dostrzegają związki przyczynowo – skutkowe. Taki stan mowy jest ważnym elementem dojrzałości szkolnej, niezbędnym, by dziecko sprostało wymaganiom szkoły.

Badania prowadzone w klasach I pokazują, że spora grupa uczniów – 20- 30% ma zaburzenia mowy (dyslalie – różne nieprawidłowości mowy – seplenienia, rotacyzmy, kapacyzmy, lambdacyzmy, mowę bezdźwięczną, itd. bądź deformacje – zniekształcanie dźwięków mowy różnego typu: jąkanie, opóźniony rozwój mowy- obejmuje znaczne deformacje, dużą grupę głosek, strukturę zdania, rozumienie, itd.).

O wadzie wymowy mówimy, kiedy wymowa odbiega znacznie od formy fonetycznej ogólnie przyjętej w języku. Przyczyny wad wymowy są różne, czasem trudne do ustalenia, ale to one mają decydujące znaczenie w tym, czy dziecko będzie miało specyficzne trudności w czytaniu i pisaniu. Nie każda wada wymowy będzie odbijała się w piśmie. Jeśli przyczyną nieprawidłowej wymowy jest np. krótkie wędzidelko, a dziecko ma prawidłowy słuch fonematyczny, błędy w pisowni nie powinny się pojawić. Mogą jednak być wynikiem np. nieprawidłowej strategii nauczania lub po prostu wynikać z „osłuchania się”, zaniedbania środowiskowego, itd.

Opóźniony rozwój mowy, który wiąże się z zaburzeniami analizatorów – słuchowego, wzrokowego, ruchowego, czasem zaburzeniami emocjonalnymi, nadpobudliwością psychoruchową, itp. najczęściej niesie ryzyko wystąpienia dysleksji – specyficznych trudności w czytaniu i pisaniu. Poza tym zakłóca relacje społeczne dziecka z rówieśnikami. Dziecku z opóźnionym rozwojem mowy trudno porozumiewać się, rozmawiać z kolegami i obcymi ludźmi. Mowa takiego dziecka jest zazwyczaj mało lub wcale niezrozumiała. To nie tylko problem estetyczny. Koledzy potrafią krytycznie ocenić błędną mowę innych dzieci. Zdarza

się, że pierwsze słowa ucznia wywołują w klasie śmiech, czasem prowokują do przedrzeźniania. Dziecko, które mówi źle, może poczuć niechęć do przebywania w szkole lub zniechęcić do kontaktowania się z rówieśnikami.

Bez względu na przyczynę wystąpienia zaburzeń mowy, wad wymowy należy podjąć jak najwcześniej działania terapeutyczne.

U dzieci, które mają problem ze słuchem fonematycznym podczas nauki czytania i pisania utrzymuje się literowanie, uczeń ma kłopoty z łączeniem głosek w wyrazy, nie potrafi łączyć głoski w sylaby, zniekształca dłuższe wyrazy, nie rozumie, co czyta, ma trudności z zapamiętaniem i zapisaniem zdań. Uczeń źle odczytuje wyrazy, zniekształca je w mowie, ma problem z poszerzeniem swojego słownika, nie używa więc wyrazów właściwie i adekwatnie do sytuacji. Treść zapisanego tekstu przez dziecko z dużą wadą wymowy jest trudny do odczytania. W zależności od swoich problemów językowych uczeń źle zapisze dwuznaki, grupy spółgłoskowe, gł. dźwięczne, miękkie, głoska „r” może być opuszczana lub zastępowana inną (choć utarło się, że rotacyzm rzadko odzwierciedla się w piśmie). Dziecko, które źle mówi, może redukować głoski w nagłosie wyrazów, opuszczać końcówki. Zła pamięć słuchowa może prowadzić do niezrozumienia usłyszanej lub przeczytanej instrukcji. Dzieci z zaburzonym słuchem fonematycznym, słabą pamięcią słuchową, kontrolą słuchową źle piszą dyktanda, robią różne błędy, przedstawiają wyrazy, ale też i mają wolne tempo pisania, większości dyktowanego tekstu mogą nie zapisać. Trudności szkolne mogą przełożyć się na inne niż język polski przedmioty – historię, geografię, języki obce, matematykę, itd. Przyczyną wad wymowy mogą być mikrouszkodzenia mózgu, stąd wada wymowy może być tylko jednym z problemów dziecka. Zaburzenia te dotyczyć mogą sfery ruchowej, pracy analizatora wzrokowego (mylenie liter), itd.

Uczniowie z wadami wymowy, z zaburzeniami w rozwoju mowy zazwyczaj źle funkcjonują w szkole. Najczęściej poniżej swoich możliwości. Dzieci najzdolniejsze z trudem znoszą niepowodzenia szkolne. Nasila się to, kiedy uczeń chcąc uniknąć trudności skraca wypowiedzi, upraszcza formę. Prowadzi to do gorszych wyników, ocen. Złe doświadczenia mogą wyzwolić w dziecku szkodliwe emocje, doprowadzić do zaburzeń psychologicznych. Karanie wysiłków dziecka złymi ocenami jest odbierane przez dzieci jako krzywda. Uczeń może przestać uczyć się, skoro jego wysiłki nie są doceniane. Często niepowodzenia dziecka w szkole wiążą się z nieprawidłowymi reakcjami ze strony rodziców, którzy mają wobec dziecka wygórowane wymagania, nie rozumieją przyczyn trudności dziecka, karzą je, zmuszają do ogromnego wysiłku, który i tak nie prowadzi do sukcesu. Bywa też i tak, że rodzic tłumaczy każde niepowodzenia dziecka, bez względu na to, czy trudności dziecka mają

charakter dyslektyczny, czy są wynikiem tego, że dziecko po prostu nie uczy się . Dziecko utwierdzone w tym, że nie może się dobrze uczyć, nie będzie się uczyło wcale, nigdy nie osiągnie sukcesu.

Na pewno dziecko i rodzic powinni być wspierani przez specjalistów. To oni – logopeda lub pedagog –terapeuta ustalają strategie uczenia się, prowadzą terapię odpowiednimi metodami, technikami, wspierają pracę rodzica z dzieckiem.

Terapeuci powinni mieć kontakt z nauczycielami dzieci, informować ich o osiągnięciach wychowanka, śledzić jego postępy, porażki i sukcesy, sugerować formy pracy, aby zredukować problemy ucznia. Sukces zmotywuje dziecko do nauki, zachęci do przezwyciężania trudności.

oprac. **Kinga Gniady**

Bibliografia

1. *Edukacja terapeutyczna* , red. J. Jastrzęb, Wydawnictwo Edukacyjne AKAPIT, Toruń 2002.
2. *Kozłowska K., Pomagajmy dzieciom z zaburzeniami mowy. Podręczny poradnik logopedyczny*, Wydawnictwo Pedagogiczne ZNP, Kielce 1996.
3. *Rodak H., Terapia dziecka z wadą wymowy*, Wydawnictwo Uniwersytetu warszawskiego, Warszawa 1997.
4. *Sachajska E., Uczymy poprawnej wymowy. Metodyka postępowania ortofonicznego z dziećmi w wieku przedszkolnych*, WSiP, Warszawa 1992.
5. *Stecko E. Zaburzenia mowy dzieci – wczesne rozpoznawanie i postępowanie logopedyczne*, wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego , Warszawa 1996.